

“Haklara Sahip Olma Hakkı’ndan Mahrum

Türkiye Hapishenelerinde Vatansız Mahpuslar

YEŞİM MUTLU

CİSST | TCPS

CEZA İNFAZ SİSTEMİNDE SİVİL TOPLUM DERNEĞİ

TÜRKİYE HAPİSHANE ÇALIŞMALARI MERKEZİ

I. GİRİŞ

*Beklemek gözaltının en kötü kısmı. Artık herhangi bir kontrolünüz yok gibidir, sadece oturup beklersiniz. Başka birisinin sizin kim olduğunuzu ve ülkenizin neresi olduğunu söylemesi için beklersiniz.*¹

Her ne kadar İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi'nin 15. maddesi "Herkesin bir yurttaşlığa hakkı vardır. Hiç kimse keyfi olarak yurttaşlığından veya yurttaşlığını değiştirme hakkından yoksun bırakılamaz." dese de bugün dünya üzerinde yaşayan en az 10 milyon² vatansız olduğu tahmin edilmektedir. Vatansızlık durumu pek çok koşulda ortaya çıkabilmektedir: bir ülkenin vatandaşlık kanunlarında ortaya çıkan bir boşluk, yeni ulus-devletlerin kurulması, sınırların değişmesi, zorunlu göç veya politik dönüşüm ve/veya şiddetli çatışmalar kişilerin ya da grupların vatansız kalmasına sebep olabilir. Böylelikle bir kişi kendi ülkesinin sınırları içinde vatansız kalabileceği gibi başka bir ülkenin sınırları içerisinde de vatansız durumuna düşebilir. Dolayısıyla, vatansızlık sadece iki tarafı da – hem vatansız kişinin ülkesi, hem de vatansız konumunda yaşadığı ülkeyi- ilgilendiren bir statü değil; aynı zamanda uluslararası hukuku da ilgilendiren bir mefhumdur. Vatansızlık durumunun alınan tüm önlemler ve kabul edilen sözleşmelere karşın sayıca hala azalmaması ve hatta nesilden nesle aktarılıyor olması, durumun ciddiyetini açıkça ortaya koymaktadır. Bu durumda, altı çizilmesi gereken önemli bir nokta vatandaşlık üzerine yürütülen tartışmaların bugün hala ulus-devlet çerçevesi içinde yapılıyor oluşudur. Bununla ilişkili olarak, açıktır ki vatansızlık durumunun

1 "The waiting is the worst part of detention. It's like you don't have any control any more, you just sit and wait. You wait for someone else to tell who you are and what is your country." https://www.statelessness.eu/sites/www.statelessness.eu/files/attachments/resources/ENS_LockeInLimbo_Detention_Agenda_online.pdf, Pakistan asıllı Farid ile Polonyada yapılan mülakattan alıntıdır.

2 https://www.institutesi.org/ISI_statistics_analysis_2018.pdf

kendisi de ulus-devletlerin yapılanmasıyla yakından ilişkilidir (Soysal, 1994)³ ve bu yapılanma içinde vatansızlar neredeyse tamamen görünmez durumdadırlar.

Vatansız kişiler, otoriteler ve ilgili kurum/kuruluş çalışanları tarafından genellikle bilinmediği ve hakları düşünüldüğünde genel olarak mevzuatta yeteri kadar yer alamadıkları için pek çok durumda mağdur olmaktadır. En temel haklara erişememeye ek olarak, ayrımcılık ve özellikle keyfi alıkonulma ile karşı karşıya kalmaktadırlar. Bu noktada, vatansız kişiler herhangi bir devletin diplomatik korumasından faydalanamadıkları için daha da savunmasız bir hale gelmektedirler.

Bu çalışma, Türkiye'deki vatansız kişiler konusuna odaklanarak, Türkiye'deki ilgili mevzuat ve uluslararası kılavuz ilkeler üzerinden Türkiye'deki vatansızlarla ilgili sorun alanlarına özellikle alıkonulma ve cezaevlerine ilişkin derlenen veriler üzerinden bakmayı amaçlamaktadır.

2. METODOLOJİ VE SINIRLILIKLAR

Bu araştırma tasarlandığında, Türkiye hapishanelerinde bulunan vatansız mahpusların durumu, ihtiyaçları ve karşılaştıkları zorlukları anlamayı; ek olarak karşılaştıkları hak ihlallerinin önüne geçilmesi için öneriler sunmayı amaçlamaktaydı. Bu kapsamda, araştırma soruları şunlardan oluşmaktaydı:

1. Türkiye hapishanelerinde bulunan vatansızların karşılaştıkları zorluklar ve ihtiyaçları nelerdir?
2. Vatansız kişiler ve hapishaneler özelinde Türkiye'deki mevzuat ne durumdadır? Vatansızlık Sözleşmeleri ile uyumlu mudur?
3. Vatansız kişilerin alıkonulma ve/veya hapishane süreçlerinde, varsa, uğradıkları hak ihlalleri nelerdir? Bu ihlallerin önüne geçmek için ne gibi önlemler alınmalı, değişiklikler yapılmalıdır? Bu konuda hem uygulayıcılar hem de savunucular için ne gibi öneriler sunulabilir?

Böylelikle bu çalışma daha önce bilgi üretilmemiş olan böyle bir alana odaklanarak; öncelikli olarak mevcut durumu analiz etmeyi amaçlamaktaydı. Dolayısıyla, araştırmacı öncelikli olarak Bilgi Edinme Hakkı kapsamında başvuruda bulunarak, Türkiye hapishanelerinde bulunan vatansız kişilere ilişkin nicel veri derlemeyi hedeflemekteydi. Ek olarak, dava takibi yapan avukatlara ulaşılarak, onlarla vatansız kişilerin yaşadıkları zorluklar, ihtiyaçları ve genel olarak mevzuattaki eksiklere ilişkin yarı yapılandırılmış derinlemesine görüşmeler yapılması planlanmıştı. Ayrıca, vatansız kişileri odağına alan uluslararası kuruluşlar ve ulusal düzeyde faaliyet gösteren STK temsilcileriyle görüşmeler yapılarak, alana dair bilgi üretilen; aynı zamanda vatansız kişilerin alıkonulma süreçlerine ilişkin mevzuat ve uluslararası örgütlerin politika önerileri ve ilgili el kitapları, kılavuzlar incelenerek önerilerde bulunulacaktı.

Ancak, risk faktörleri kapsamında araştırmanın başından da öngörüldüğü üzere, Bilgi Edinme

3 Soysal, Y. N. (1994), Limits of Citizenship Chicago and London: The University of Chicago

Başvurusu⁴ kapsamında herhangi bir veri elde edilmesi mümkün olmadı. Bilgi Edinme Hakkı kapsamında veri elde edilememesi durumunda, ilgili verinin soru önergesi yoluyla edinilebileceği düşünülmüştü ancak bu araştırma süresince gerçekleşen seçimler ve sonrasında yaşanan gelişmeler dolayısıyla soru önergesi verilebilmesi için de imkan yaratılmadı. Ek olarak, vatansızlar ile ilgili çalışmalar yürüttüğünü belirten STK'lardan da konuyla ilgili nitelikli veri, hatta veri bile almam mümkün olmadı. Bunun üzerine TCPS ile haberleşerek, istenirse araştırma hibesini geri iade edebileceğimi belirttim. Bildiğim kadarıyla konu TCPS içinde görüşüldü ve bana araştırmaya sadece literatür taraması üzerinden devam etmek isteyip istemeyeceğim soruldu. Ben de halihazırda vatansızlık üzerine çalışmalar yürüttüğüm ve bu alanda da bilgi üretmek istediğim için çalışmayı sadece literatür üzerinden yürütmeyi kabul ettim. Dolayısıyla, bu çalışmanın sonuçları erişilebilen nicel veriler (Ceza İnfaz Kurumu İstatistikleri, geçmiş yıllara ait soru önergeleri cevapları vb.), 2 avukat görüşmesi, oldukça sınırlı da olsa mevzuatta yer alan vatansızlar ile ilgili hükümler ile konuya ilişkin kılavuzlar ve el kitaplarının incelenmesi sonucu ortaya çıkmıştır.

3.VATANSIZ KİŞİ KİMDİR?

3.1 Türkiye'de Vatansız Kişiler

1954 tarihli Vatansız Kişilerin Statüsüne İlişkin Sözleşme'nin⁵ 1. maddesine göre "vatansız kişi" terimi, kendi yasalarının işleyişi içinde hiçbir Devlet tarafından vatandaş olarak sayılmayan bir kişi anlamına gelir. Türk hukukunda vatansızlara ilişkin özel hükümler ilk olarak 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu (YUKK) ile düzenlenmiştir. Hem YUKK Madde 3 (ş) hem de YUKK'un Uygulanmasına İlişkin Yönetmelik Madde 3 (z) (iii)'de vatansız kişi aynı şekilde tanımlanır: "Vatansız kişi: Hiçbir devlete vatandaşlık bağıyla bağlı bulunmayan ve yabancı sayılan kişiyi" ifade eder. Dolayısıyla, bu tanım hem 1954 Vatansızlık Sözleşmesi'yle uyumludur hem de vatansız kişilerin de yabancı sayılacağını ve buna göre muamele görececeklerini belirtmesi açısından önemlidir.

YUKK Madde 20 (1/b) Vatansız Kişi Kimlik Belgesi sahibi olan kişileri ikamet izninden muaf tutmuştur. Bunun yanı sıra çok ayrıntılandırılmamış olsa da, vatansız kişilere ilişkin uygulama, hak ve güvenceler de yine YUKK kapsamında tanımlanmıştır. YUKK Madde 50 Vatansızlığın tespiti başlığını taşır. Buna göre, Vatansızlığın tespiti⁶ Göç İdaresi Genel Müdürlüğü'nce yapılır. Kanun kapsamında vatansız kişiler Vatansız Kişi Kimlik Belgesi almakla yükümlendirilir ve başka ülkeler tarafından vatansız kişi işlemi görenler bu haktan faydalanamaz. Vatansız Kişi Kimlik Belgesi yabancı kimlik numarasını da içerir ve Göç İdaresi Genel Müdürlüğü'nün uygun görüşü alındıktan sonra valilikler tarafından düzenlenir. Bu belge vatansız kişilere Türkiye'de yasal olarak ikamet

4 Bilgi Edinme Hakkı kapsamında yapılan başvuru ve başvuruya gelen cevap için lütfen bkz. Ek 1 ve Ek 2

5 http://www.unicankara.org.tr/doc_pdf/metin127.pdf

6 YUKK Madde 20 "(5) Vatansızlık durumlarının tespiti ve Vatansız Kişi Kimlik Belgesiyle ilgili usul ve esaslar yönetmelikle belirlenir" ibaresine yer verilir ve vatansızlığın tespitine ilişkin YUKK'un Uygulanmasına İlişkin Yönetmelikte süreç hakkında bilgi verilir.

edebilme hakkı sağlar. Belge herhangi bir harca tabi değildir; ikamet izni yerine geçer ve vatansızlık durumu devam ettiği sürece iki yılda bir valiliklerce yenilenir. Vatansız Kişi Kimlik Belgesine sahip olarak Türkiye’de geçirilen süreler, ikamet sürelerinin toplanmasında hesaba katılır. Vatansız kişi herhangi bir ülkenin vatandaşlığını kazanırsa, belge geçerliliğini yitirir. Vatansız kişilere tanınan haklar ve güvenceler ise YUKK Madde 51’de belirtilir. Buna göre, Vatansız Kişi Kimlik Belgesi’ne sahip kişiler, YUKK’ta belirtilen ikamet izinlerinden birini almak için talepte bulunabilirler. Kamu düzeni veya kamu güvenliği açısından ciddi tehdit oluşturmadıkları sürece sınır dışı edilmezler. Yabancılarla ilgili işlemlerde aranan karşılıklılık şartından muaf tutulurlar. Çalışma izniyle ilgili iş ve işlemlerde 4817 sayılı Yabancıların Çalışma İzinleri Hakkında Kanun hükümlerine tabidirler. Ve ek olarak, 6735 sayılı Uluslararası İşgücü Kanunu Madde 16(1/f)’de belirtildiği üzere, çalışma iznine tabi olmakla birlikte vatansız kişiler istisnai çalışma izni alabilirler. İlgili kanun ve yönetmeliklerde belirtildiği üzere, son olarak tabiiyetsiz bulunan veya tabiiyet durumları muntazam bulunmayan kişiler 5682 sayılı Pasaport Kanunu’nun 18. maddesi hükümlerince İçişleri Bakanlığı’nın alacağı kararla “yabancılara mahsus” damgası taşıyan pasaport alabilirler.

Vatansız kişiler, çoğu durumda yabancılar ile ilgili olarak düzenlenen uygulamalar kapsamında değerlendirilirler. Zaten, Vatansız Kişilerin Statüsüne İlişkin Sözleşme de vatansızların en az yabancılarla eşit muameleye tabi tutulmalarını salık verir. Bu her ne kadar olumlu karşılanabilecek bir hüküm olsa da, vatansız kişileri yabancıardan ayıran oldukça önemli bir fark vardır: Bu, vatansız kişilerin, herhangi bir ülke vatandaşı olmadıkları için, diplomatik korumadan faydalanamıyor olmalarıdır. Dolayısıyla vatansız kişiler, şahıslarına veya mallarına karşı herhangi bir hukuksuzlukta, yabancılarla ve vatandaşlara göre çok daha savunmasız bir durumdadırlar.

3.2 Türkiye’de Prosedür: Ceza İnfaz Sisteminde Yabancılar

Ceza ve Ceza Muhakemesi Hukuku öğretim üyesi Devrim Aydın’a (2011)⁷ göre:

Devlet egemenliğinin bir ifadesi olan “cezalandırmak yetkisi”, devletin egemenlik alanı ile sınırlıdır. Ceza davalarında devletin suça dair yargı yetkisi bakımından suçun işlendiği yeri esas alan “mülkilik”, ihlal edilen ulusal menfaatleri esas alan “koruma”, failin vatandaşlığını esas alan “faile göre şahsılık”, mağdurun vatandaşlığını esas alan “mağdura göre şahsılık” ve suçun uluslararası niteliğini esas alan “evrensellik” ilke-si olmak üzere beş sistem bulunmaktadır. Temel ilke olan mülkilik ilkesine göre, devletin ülkesinde işlenen bir suç kim tarafından kime karşı işlenmiş olursa olsun, bu suçu takip etmek ve faileri yargılamak yetkisi o devlete aittir.

Buna göre istisnaları⁸ olmakla birlikte, Türkiye sınırları içinde yabancılar tarafından işlenen suçlarda, failer, tıpkı vatandaşlar gibi, Türk Ceza Kanunu hükümlerine göre yargılanırlar. Ayrıca 5718 sayılı

⁷ <http://tbbdergisi.barobirlik.org.tr/m2011-94-706>, s.145

⁸ Daha fazla bilgi için lütfen bkz. Aydın, Devrim (2011) ve Şimşek, Kemal (2014)

Milletlerarası Özel Hukuk Ve Usul Hukuku Hakkında Kanun⁹ Madde 4'e göre ise, yetkili olan hukukun vatandaşlık esasına göre tayin edildiği hâllerde, vatansızlar ve mülteciler hakkında yerleşim yeri, bulunmadığı hâllerde mutad mesken, o da yok ise dava tarihinde bulunduğu ülke hukuku uygulanır denilmektedir.

Yabancı mahpuslar meselesi özellikle son dönemde artan göçler ve göç meselesinin kriminalizasyonu ile birlikte daha da görünür olmuş, ancak haklar bağlamında devletler tarafından öncelikli bir mesele olarak ele alınmaya henüz başlamamıştır. Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğü Raporu'nda (2016) da belirtildiği üzere, "Birleşmiş Milletler açıklamalarına göre; yabancı uyruklu kişiler, birçok ülkede karşılaştıkları giderek artan cezalandırıcı tedbirler, yaşanan ayrımcılık, hukuki haklarını tanımamaları, hukuki danışmanlığa erişimlerinin olmaması, sosyal destek ağlarının bulunmayışı ve ekonomik ötekileştirme yüzünden, adalet sisteminde dezavantajlı konumdadırlar. Aynı rapor ek olarak, pek çok ülkede yabancı uyruklu mahpuslarla ilgili politika ve stratejilerin bulunmadığından ve bunların geliştirilmesinin öneminden de bahseder.

Yabancı mahpuslara ilişkin nicel verilere bakıldığında ise, Avrupa Konseyi'nin açıkladığı 2013 yılı verilerine göre, mahpus sayısındaki artış oranında Avrupa Konseyi'ne üye 48 ülke içinde ilk sırada Türkiye yer almaktadır.¹⁰ Bunun yanı sıra, tüm dünyada olduğu gibi ilgili verilerin, medyaya yansıyan haberlerin, soru önergelerine verilen cevapların ve araştırmaların ortaya koyduğu üzere Türkiye'deki yabancı mahpus sayısında da bir artış görmek mümkündür.¹¹ Türkiye'de 2009-2017 yılları arasında yabancı mahpus sayısının yüzde 150¹² artarak, 5000'e yaklaştığı belirtilmektedir. Birgün'de yer alan ve Adalet Bakanlığı'nın açıkladığı verilere dayanan bu habere göre yabancı mahpuslar, cezaevi nüfusunun %2'sini oluşturmaktadır. Bu kişilerin arasında vatansızların olup olmadığı varsa oranının ve ceza alınan suç tipinin ne olduğu, bu kişilere ait sosyo-demografik özellikler vb. bilgiler ise bilinmemektedir. Yine bu veriler, yabancı uyruklu mahpusların çoğunlukla adli suçlar nedeniyle cezaevine düştüklerini gösteriyor.

Uygulamaların yasal dayanağına bakıldığında ise, Türkiye'de yabancı hükümlü/tutuklularla ilgili ceza infaz kurumlarındaki uygulamalar 5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun, Ceza İnfaz Kurumlarının Yönetimi ile Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Tüzük ve Hükümlü ve Tutukluların Ziyaret Edilmeleri Hakkında Yönetmelik'te ve Genelge 45/1'de belirtilmiştir. Ancak pratikte karşılaşılan sorunlarla birlikte "Yabancı Uyrukluların Özgürlüklerinin Kısıtlanması ve Serbest Bırakılmaları Hakkındaki 70/1 sayılı Genelge" ile "Yabancıların Ölüm Olaylarının Bildirilmesi ve Ölen Yabancıların Terekelerine Uygulanacak Esaslar 71/1 sayılı Genelge" yürürlüğe girmiştir. Bu genelge ve kanunlar genel olarak ceza ve güvenlik tedbirlerinin ne şekilde yerine getirileceğine ilişkin usul ve esasları ve ceza infaz kurumlarında bulunan hükümlü ve tutukluların ziyaret edilmelerine dair usul ve esasları düzenlemektedirler. Yabancılar için oldukça ayrıntılı bir şekilde düzenlenen bu kanun ve genelgelere vatansızlarla ilgili düzenlemelere ise

9 <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5718.pdf>

10 <http://www.tcps.org.tr/sites/default/files/kitaplar/Yabanc%C4%B1%20Mahpus%20Kitab%C4%B1.pdf>

11 http://www.tcps.org.tr/sites/default/files/kitaplar/yabanci_mahpus_olmak_2019_internet.pdf, s. 34

12 <https://www.birgun.net/haber-detay/turkiye-suc-cenneti-oldu-153017.html> (Son erişim: 29.4.2018)

rastlamak mümkün değildir. Bu bir yandan vatansızların en azından bu konularda yabancılarla aynı haklara sahip olmalarını sağladığı için önemlidir, ancak diğer yandan vatansızların özel ihtiyaçlarını göz ardı etmektedir. Tüm bu kanun ve genelgede vatansız kelimesi sadece Ceza Ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun ve Ceza İnfaz Kurumlarının Yönetimi İle Ceza Ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Tüzük'te geçer ve ikisinde de aynı nokta belirtilir. Buna göre, Dördüncü Bölüm Dışıyla İlişkiler başlığı altında şunlar ifade edilir:

Hükümlüyü ziyaret

Madde 83-(1) Hükümlü, belgelendirilmesi koşuluyla eşi, üçüncü dereceye kadar kan ve kayın hısımları ile vasisi veya kayyımı tarafından haftada bir kez ve ayrıca kuruma kabullerinde, zorunlu hâller dışında bir daha değiştirilmemek üzere, ad ve adreslerini bildirdiği en fazla üç kişi tarafından, yarım saatten az ve bir saatten fazla olmamak üzere çalışma saatleri içinde ziyaret edilebilir.(Ek cümle: 24/1/2013-6411/9 md.)Çocuk hükümlüler için ziyaret süresi bir saatten az, üç saatten fazla olmamak üzere belirlenir.

(2) Birinci fıkrada belirtilenler dışındaki kimselerin ziyaretine Cumhuriyet Başsavcılığı tarafından yazılı olarak izin verilebilir.

(3) Görüşler, koşul ve süreleri Adalet Bakanlığınca hazırlanan yönetmelikle kapalı ve açık olmak üzere iki biçimde yaptırılır.

Yabancı hükümlüleri ziyaret

Madde 84-(1) Yabancı hükümlülerin, vatandaşı olduğu devletin diplomatik temsilciliği veya konsolosluğunun ziyaret istemleri, mevzuatta belirlenen esas ve usûllere uygun olarak geciktirilmeden yerine getirilir.

(2) Diplomatik temsilciliği veya konsolosluğu bulunmayan devletler vatandaşlığındaki hükümlüler ile mülteci veya vatansız olan hükümlülerin, yararlarını koruyan devletin diplomatik temsilciliği veya bu gibi kimseleri koruma görevini üstlenmiş ulusal veya uluslararası kuruluşlarla görüştürülmelerinde yukarıdaki fıkra hükmü uygulanır.

(3) 83 üncü madde hükümleri saklıdır.

Bu konuyla ilgili en önemli mesele kuşkusuz, vatansız kişinin diplomatik koruma hakkından yoksun olmasıdır. Dolayısıyla, vatansız kişinin yararını koruyan bir devlet olmaması vatansız kişilere özgü uygulamaların hayata geçirilmesini gerektirir. Bu durum aşağıda da bahsedileceği gibi özellikle vatansızların yaşayabileceği hak ihlallerinin önüne geçilebilmesi ve uygulamalarda görülebilecek olası tutarsızlıkların giderilmesi açısından önemlidir.

3.3 Sınırlı Veri Sorunu

Sadece Türkiye’de değil, dünya genelinde de vatansız kişilere ilişkin verilerin düzgün toplanmaması sebebiyle vatansızların sayısı tam olarak bilinmemektedir, ancak BMMYK bugün dünya üzerinde yaşayan en az 10 milyon vatansız olduğunu tahmin etmektedir. Vatansızlık üzerine ve vatansız kişilerle çalışan örgütler ve akademik yazın, vatansız kişiler söz konusu olduğunda nitelikli veri toplamanın önemini vurgulamaktadırlar. Türkiye özelinde düşünüldüğünde, biliniyor ki Suriye savaşı ile birlikte gelen göç dalgası özellikle Filistinliler ve Suriyeli vatansızlar olmak üzere çeşitli vatansız grupların Türkiye sınırları içinde sığınma ve/veya koruma talep etmesine neden olmuştur ancak Türkiye’de yaşayan vatansız kişilerin sayılarına ilişkin veriler oldukça sınırlıdır. Aslında literatürün de gösterdiği üzere, vatansız kişiler ve ihtiyaçları düşünüldüğünde, nitelikli veri toplanması hem devletlerin yükümlülüğündedir hem de hizmetlerin iyileştirilmesi ve ihlallerin önüne geçilebilmesinde kilit önemdedir. Ancak, genelde istatistiklere yansımayan vatansız kişilerle ilgili veri, ancak ve çoğunlukla soru önermeleri üzerinden derlenebilmektedir. Bunun yanı sıra, aşağıda da görülebileceği üzere devlet kurumları tarafından sağlanan verilerde de tutarsızlıklar mevcuttur.

İlk olarak, BMMYK verileri ile başlamak gerekirse, 1950-2017 arasını kapsayan veride Türkiye’de yaşayan vatansızlar ilk olarak 2008 yılında görülmektedir. Buna göre Türkiye’de 2008 yılında 2.734, 2009 yılında 2.739, 2010 - 2016 yılları arasında 780, 2017 yılında ise 117 vatansız kişi vardır. MHP Ankara Milletvekili Özcan Yeniçeri’nin soru önermesini yanıtlayan Ahmet Davutoğlu’nun verdiği bilgiye göre ise, 2010’da 180, 2011’de 160, 2012’de 138 ve 2013’ün Nisan ayı itibarıyla 533 kişiye “vatansız” statüsüyle ikamet tezkeresi düzenlenmiştir.

Ceza infaz kurumları açısından verilere bakıldığında, medya taraması, 2008’de herhangi bir ülkeye vatandaşlık bağı olmayan 86¹³; 2011’de 79¹⁴ ve 2012’de de 14’ü kadın 71¹⁵ kişinin olduğunu göstermektedir. Ancak ceza infaz kurumu istatistikleri ve soru önermelerinin incelenmesiyle ulaşılan nicel veri yukarıda verilen sayılarla tutarlı değildir. İlk olarak Ceza İnfaz Kurumu İstatistikleri’ne bakıldığında karşımıza şöyle bir tablo çıkmaktadır:

13 <http://t24.com.tr/haber/turk-cezaevlerinde-87-ulkeden-insan-var,9651> (Son erişim: 28.4.2018)

14 <http://haberrus.com/headline/2011/08/31/turkiyedeki-cezaevlerinde-31-rus-var.html> (Son erişim: 28.4.2018)

15 <https://www.ntv.com.tr/turkiye/turkiye-cezaevlerinde-108-ulkeden-insan-yatiyor,2ZGXUTGa7UyJQxx9j-XxPg> (Son erişim: 26.4.2018)

"HAKLARA SAHİP OLMA HAKKI'NDAN MAHRUM
TÜRKİYE HAPİSHENELERİNDE VATANSIZ MAHPUSLAR

Dolandırıcılık - Swindling	3 780	3 572	208	-	3 566	204	6	4	-	-	-	-
Uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti - Production and commerce of drugs	12 143	11 599	544	-	11 206	485	393	59	-	-	-	-
Uyuşturucu veya uyarıcı madde kullanma, satın alma - Use and purchase of drugs	3 532	3 468	64	-	3 468	63	-	1	-	-	-	-
Sahtecilik - Forgery	6 336	6 122	214	-	6 116	210	6	4	-	-	-	-
Kötü muamele - Bad treatment	54	45	9	-	45	9	-	-	-	-	-	-
Zimmet - Embezzlement	217	208	9	-	208	9	-	-	-	-	-	-
Rüşvet - Bribery	84	77	7	-	77	7	-	-	-	-	-	-
Kaçakçılık - Smuggling	3 168	3 128	40	-	3 082	40	46	-	-	-	-	-
Trafik suçları - Traffic crimes	2 584	2 558	26	-	2 556	26	2	-	-	-	-	-
Orman suçları - Forestry crimes	317	311	6	-	311	6	-	-	-	-	-	-
Ateşli silahlar ve bıçaklar ile ilgili suçlar - Crimes related with firearms and knives	4 226	4 188	38	-	4 172	37	16	1	-	-	-	-
İcra İflas Kanunu'na muhalefet - Opposition to the Bankruptcy and Enforcement Law	13 024	12 393	631	-	12 387	629	6	2	-	-	-	-
Askeri Ceza Kanunu'na muhalefet - Opposition to the Military Criminal Law	408	408	-	-	408	-	-	-	-	-	-	-
Tehdit - Threat	7 808	7 640	168	-	7 639	168	1	-	-	-	-	-
Mala zarar verme - Damage to property	2 308	2 224	84	-	2 224	83	-	1	-	-	-	-
Görevi yaptırmamak için direnme - Prevention of performance	1 470	1 435	35	-	1 434	35	1	-	-	-	-	-
Ailenin korunması tedbirine aykırılık - Contrary to the measures for family protection	5 246	5 167	79	-	5 158	78	9	1	-	-	-	-
Diğer suçlar - Other crimes	18 665	17 804	861	-	17 739	846	65	15	-	-	-	-
2014												
Toplam - Total	170 733	164 448	6 285	-	163 875	6 179	573	106	-	-	-	-
Öldürme - Homicide	8 887	8 703	184	-	8 675	179	28	5	-	-	-	-
Yaralama - Assault	24 806	24 239	567	-	24 232	567	7	-	-	-	-	-
Cinsel suçlar - Sexual crimes	5 534	5 477	57	-	5 475	57	2	-	-	-	-	-
Kişiyi hürriyetinden yoksun kılma - Kidnapping	3 386	3 290	96	-	3 290	96	-	-	-	-	-	-
Hakaret - Defamation	3 428	3 300	128	-	3 300	128	-	-	-	-	-	-
Hırsızlık - Theft	29 907	27 965	1 942	-	27 899	1 918	66	24	-	-	-	-
Yağma (Gasp) - Robbery	8 012	7 811	201	-	7 772	199	39	2	-	-	-	-
Dolandırıcılık - Swindling	3 631	3 420	211	-	3 410	209	10	2	-	-	-	-
Uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti - Production and commerce of drugs	11 672	11 222	450	-	10 924	394	298	56	-	-	-	-
Uyuşturucu veya uyarıcı madde kullanma, satın alma - Use and purchase of drugs	2 669	2 614	55	-	2 610	55	4	-	-	-	-	-
Sahtecilik - Forgery	7 137	6 858	279	-	6 852	277	6	2	-	-	-	-
Kötü muamele - Bad treatment	67	61	6	-	61	6	-	-	-	-	-	-
Zimmet - Embezzlement	368	345	23	-	345	23	-	-	-	-	-	-
Rüşvet - Bribery	162	158	4	-	158	4	-	-	-	-	-	-

"HAKLARA SAHİP OLMA HAKKI'NDAN MAHRUM
TÜRKİYE HAPİSHENELERİNDE VATANSIZ MAHPUSLAR

Kaçakçılık - Smuggling	3 069	3 031	38	-	3 008	37	23	1	-	-	-	-	-
Trafik suçları - Trafficcrimes	1 744	1 737	7	-	1 737	7	-	-	-	-	-	-	-
Orman suçları - Forestrycrimes	472	458	14	-	458	14	-	-	-	-	-	-	-
Ateşli silahlar ve bıçaklar ile ilgili suçlar - Crimes related with firearms and knives	4 910	4 881	29	-	4 860	29	21	-	-	-	-	-	-
İcra İflas Kanunu'na muhalefet - Opposition to the Bankruptcy and Enforcement Law	14 021	13 450	571	-	13 447	571	3	-	-	-	-	-	-
Askeri Ceza Kanunu'na muhalefet -Opposition to the Military Criminal Law	244	244	-	-	244	-	-	-	-	-	-	-	-
Tehdit - Threat	6 728	6 622	106	-	6 620	106	2	-	-	-	-	-	-
Mala zarar verme - Damagetoproperty	2 450	2 369	81	-	2 366	81	3	-	-	-	-	-	-
Görevi yaptırılmamak için direnme -Prevention of performance	1 695	1 654	41	-	1 653	41	1	-	-	-	-	-	-
Ailenin korunması tedbirine aykırılık - Contrary to the measures for family protection	4 804	4 725	79	-	4 715	78	10	1	-	-	-	-	-
Diğer suçlar - Othercrimes	20 930	19 814	1 116	-	19 764	1 103	50	13	-	-	-	-	-
2013													
Toplam - Total	161 711	156 184	5 527	-	155 672	5 481	512	46	-	-	-	-	-
Öldürme - Homicide	6 534	6 382	152	-	6 367	151	15	1	-	-	-	-	-
Yaralama - Assault	29 818	29 180	638	-	29 177	638	3	-	-	-	-	-	-
Cinsel suçlar - Sexualcrimes	4 143	4 078	65	-	4 075	65	3	-	-	-	-	-	-
Kişiyi hürriyetinden yoksun kılma -Kidnapping	2 383	2 310	73	-	2 309	72	1	1	-	-	-	-	-
Hakaret -Defamation	3 676	3 515	161	-	3 515	161	-	-	-	-	-	-	-
Hırsızlık - Theft	22 343	20 876	1 467	-	20 833	1 459	43	8	-	-	-	-	-
Yağma (Gasp) - Robbery	4 877	4 734	143	-	4 707	143	27	-	-	-	-	-	-
Dolandırıcılık - Swindling	2 463	2 328	135	-	2 326	135	2	-	-	-	-	-	-
Uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti -Productionandcommerce of drugs	9 177	8 849	328	-	8 484	305	365	23	-	-	-	-	-
Uyuşturucu veya uyarıcı madde kullanma, satın alma - Useandpurchase of drugs	2 674	2 629	45	-	2 627	45	2	-	-	-	-	-	-
Sahtecilik - Forgery	6 492	6 280	212	-	6 273	212	7	-	-	-	-	-	-
Kötü muamele - Badtreatment	98	90	8	-	90	8	-	-	-	-	-	-	-
Zimmet - Embezzlement	416	399	17	-	399	17	-	-	-	-	-	-	-
Rüşvet - Bribery	251	243	8	-	242	8	1	-	-	-	-	-	-
Kaçakçılık - Smuggling	3 027	3 001	26	-	2 998	23	3	3	-	-	-	-	-
Trafik suçları - Trafficcrimes	1 161	1 155	6	-	1 155	6	-	-	-	-	-	-	-
Orman suçları - Forestrycrimes	814	782	32	-	782	32	-	-	-	-	-	-	-
Ateşli silahlar ve bıçaklar ile ilgili suçlar - Crimes related with firearms and knives	8 963	8 913	50	-	8 909	50	4	-	-	-	-	-	-
İcra İflas Kanunu'na muhalefet - Opposition to the Bankruptcy and Enforcement Law	18 701	18 036	665	-	18 036	665	-	-	-	-	-	-	-
Askeri Ceza Kanunu'na muhalefet -Opposition to the Military Criminal Law	250	250	-	-	250	-	-	-	-	-	-	-	-

"HAKLARA SAHİP OLMA HAKKI'NDAN MAHRUM
TÜRKİYE HAPİSHENELERİNDE VATANSIZ MAHPUSLAR

Tehdit - Threat	5 494	5 403	91	-	5 402	91	1	-	-	-	-	-	-
Mala zarar verme - Damagetoproperty	3 523	3 370	153	-	3 369	152	1	1	-	-	-	-	-
Görevi yaptırmamak için direnme -Prevention of performance	2 058	2 000	58	-	1 998	58	2	-	-	-	-	-	-
Ailenin korunması tedbirine aykırılık - Contrary to the measures for family protection	4 720	4 640	80	-	4 639	80	1	-	-	-	-	-	-
Diğer suçlar - Othercrimes	17 655	16 741	914	-	16 710	905	31	9	-	-	-	-	-
2012													
Toplam - Total	115 505	111 619	3 886	-	111 233	3 844	386	42	-	-	-	-	-
Öldürme - Homicide	6 434	6 262	172	-	6 237	171	25	1	-	-	-	-	-
Yaralama - Assault	15 305	15 038	267	-	15 035	267	3	-	-	-	-	-	-
Cinsel suçlar - Sexualcrimes	2 258	2 225	33	-	2 223	33	2	-	-	-	-	-	-
Kişiyi hürriyetinden yoksun kılma -Kidnapping	902	879	23	-	879	23	-	-	-	-	-	-	-
Hakaret -Defamation	1 667	1 597	70	-	1 597	70	-	-	-	-	-	-	-
Hırsızlık - Theft	11 958	11 320	638	-	11 291	630	29	8	-	-	-	-	-
Yağma - Robbery	3 667	3 558	109	-	3 534	108	24	1	-	-	-	-	-
Çek kanunlarına muhalefet -Oppositiontochequelaws	707	668	39	-	667	39	1	-	-	-	-	-	-
Dolandırıcılık - Swindling	1 926	1 833	93	-	1 832	93	1	-	-	-	-	-	-
Uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti -Productionandcommerce of drugs	6 162	5 991	171	-	5 724	146	267	25	-	-	-	-	-
Uyuşturucu veya uyarıcı madde kullanma, satın alma - Useandpurchase of drugs	1 812	1 770	42	-	1 766	42	4	-	-	-	-	-	-
Sahtecilik - Forgery	3 854	3 727	127	-	3 717	126	10	1	-	-	-	-	-
Kötü muamele - Badtreatment	66	60	6	-	60	6	-	-	-	-	-	-	-
Zimmet - Embezzlement	229	223	6	-	223	6	-	-	-	-	-	-	-
Rüşvet - Bribery	56	52	4	-	52	4	-	-	-	-	-	-	-
Kaçakçılık - Smuggling	1 136	1 128	8	-	1 126	7	2	1	-	-	-	-	-
Trafik suçları - Trafficrosimes	793	787	6	-	787	6	-	-	-	-	-	-	-
Orman suçları - Forestrycrimes	388	386	2	-	386	2	-	-	-	-	-	-	-
Ateşli silahlar ve bıçaklar ile ilgili suçlar - Crimes related with firearms and knives	5 425	5 386	39	-	5 385	38	1	1	-	-	-	-	-
İcra İflas Kanunu'na muhalefet - Opposition to the Bankruptcy and Enforcement Law	30 518	29 053	1 465	-	29 048	1 465	5	-	-	-	-	-	-
Askeri Ceza Kanunu'na muhalefet -Opposition to the Military Criminal Law	3 112	3 111	1	-	3 111	1	-	-	-	-	-	-	-
Diğer suçlar - Othercrimes	17 130	16 565	565	-	16 553	561	12	4	-	-	-	-	-
2011													
Toplam - Total	80 096	76 753	3 343	-	76 512	3 310	241	33	-	-	-	-	-
Öldürme - Homicide	3 484	3 358	126	-	3 344	126	14	-	-	-	-	-	-
Yaralama - Assault	7 885	7 730	155	-	7 726	153	4	2	-	-	-	-	-
Cinsel suçlar - Sexualcrimes	828	813	15	-	809	15	4	-	-	-	-	-	-
Kişiyi hürriyetinden yoksun kılma -Kidnapping	723	693	30	-	692	30	1	-	-	-	-	-	-

"HAKLARA SAHİP OLMA HAKKI'NDAN MAHRUM
TÜRKİYE HAPİSHENELERİNDE VATANSIZ MAHPUSLAR

Hakaret -Defamation	996	955	41	-	955	41	-	-	-	-	-	-	-
Hırsızlık - Theft	6 445	6 112	333	-	6 085	330	27	3	-	-	-	-	-
Yağma - Robbery	2 225	2 162	63	-	2 146	63	16	-	-	-	-	-	-
Çek kanunlarına muhalefet -Oppositiontochequelaws	8 946	8 418	528	-	8 411	526	7	2	-	-	-	-	-
Dolandırıcılık - Swindling	1 103	1 044	59	-	1 043	57	1	2	-	-	-	-	-
Uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti -Productionandcommerce of drugs	2 811	2 714	97	-	2 585	80	129	17	-	-	-	-	-
Uyuşturucu veya uyarıcı madde kullanma, satın alma - Useandpurchase of drugs	1 320	1 303	17	-	1 301	17	2	-	-	-	-	-	-
Sahtecilik - Forgery	2 077	2 004	73	-	2 000	72	4	1	-	-	-	-	-
Kötü muamele - Badtreatment	61	58	3	-	58	3	-	-	-	-	-	-	-
Zimmet - Embezzlement	87	79	8	-	79	8	-	-	-	-	-	-	-
Rüşvet - Bribery	13	12	1	-	12	1	-	-	-	-	-	-	-
Kaçakçılık - Smuggling	881	878	3	-	870	2	8	1	-	-	-	-	-
Trafik suçları - Trafficros	453	451	2	-	451	2	-	-	-	-	-	-	-
Orman suçları - Forestryros	309	304	5	-	303	5	1	-	-	-	-	-	-
Ateşli silahlar ve bıçaklar ile ilgili suçlar - Crimes related with firearms and knives	3 028	3 008	20	-	3 005	20	3	-	-	-	-	-	-
İcra İflas Kanunu'na muhalefet - Opposition to the Bankruptcy and Enforcement Law	24 805	23 412	1 393	-	23 407	1 392	5	1	-	-	-	-	-
Askeri Ceza Kanunu'na muhalefet -Opposition to the Military Criminal Law	2 981	2 981	-	-	2 981	-	-	-	-	-	-	-	-
Diğer suçlar - Otherros	8 635	8 264	371	-	8 249	367	15	4	-	-	-	-	-
2010													
Toplam - Total	88 480	84 956	3 524	-	84 706	3 488	250	36	-	-	-	-	-
Öldürme - Homicide	2 958	2 838	120	-	2 833	120	5	-	-	-	-	-	-
Yaralama - Assault	8 400	8 184	216	-	8 183	215	1	1	-	-	-	-	-
Cinsel suçlar - Sexualros	909	895	14	-	895	14	-	-	-	-	-	-	-
Kişiyi hürriyetinden yoksun kılma -Kidnapping	561	532	29	-	530	28	2	1	-	-	-	-	-
Hakaret -Defamation	1 214	1 153	61	-	1 153	60	-	1	-	-	-	-	-
Hırsızlık - Theft	6 527	6 136	391	-	6 118	385	18	6	-	-	-	-	-
Yağma(Gasp) - Robbery	1 798	1 736	62	-	1 729	61	7	1	-	-	-	-	-
Dolandırıcılık - Swindling	11 434	10 856	578	-	10 851	577	5	1	-	-	-	-	-
Uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti -Productionandcommerce of drugs	3 139	3 053	86	-	2 892	74	161	12	-	-	-	-	-
Uyuşturucu veya uyarıcı madde kullanma, satın alma - Useandpurchase of drugs	1 276	1 265	11	-	1 259	11	6	-	-	-	-	-	-
Sahtecilik - Forgery	2 059	1 990	69	-	1 988	69	2	-	-	-	-	-	-
Kötü muamele - Badtreatment	80	77	3	-	77	3	-	-	-	-	-	-	-
Zimmet - Embezzlement	69	66	3	-	66	3	-	-	-	-	-	-	-
Rüşvet - Bribery	21	18	3	-	18	3	-	-	-	-	-	-	-
Kaçakçılık - Smuggling	846	837	9	-	835	5	2	4	-	-	-	-	-
Trafik suçları - Trafficros	590	586	4	-	586	4	-	-	-	-	-	-	-

"HAKLARA SAHİP OLMA HAKKI'NDAN MAHRUM
TÜRKİYE HAPİSHENELERİNDE VATANSIZ MAHPUSLAR

Orman suçları - Forestrycrimes	359	357	2	-	357	2	-	-	-	-	-	-	-
Ateşli silahlar ve bıçaklar ile ilgili suçlar - Crimes related with firearms and knives	2 679	2 662	17	-	2 657	17	5	-	-	-	-	-	-
İcra İflas Kanunu'na muhalefet - Opposition to the Bankruptcy and Enforcement Law	27 362	25 903	1 459	-	25 899	1 458	4	1	-	-	-	-	-
Askeri Ceza Kanunu'na muhalefet -Opposition to the Military Criminal Law	7 800	7 797	3	-	7 797	3	-	-	-	-	-	-	-
Diğer suçlar - Othercrimes	8 281	7 899	382	-	7 868	374	31	8	-	-	-	-	-
Bilinmeyen -Unknown	118	116	2	-	115	2	1	-	-	-	-	-	-
2009													
Toplam - Total	74 404	71 349	3 043	12	71 267	3 020	79	23	1	3	-	11	
Öldürme - Homicide	1 514	1 466	48	-	1 462	48	3	-	-	1	-	-	-
Yaralama - Assault	7 647	7 426	220	1	7 423	219	3	1	-	-	-	-	1
Cinsel suçlar - Sexualcrimes	562	546	16	-	546	16	-	-	-	-	-	-	-
Kişiyi hürriyetinden yoksun kılma -Kidnapping	349	333	16	-	333	16	-	-	-	-	-	-	-
Hakaret -Defamation	1 105	1 040	64	1	1 040	64	-	-	-	-	-	-	1
Hırsızlık - Theft	5 758	5 452	306	-	5 446	300	6	6	-	-	-	-	-
Yağma(Gasp) - Robbery	1 145	1 119	26	-	1 115	26	4	-	-	-	-	-	-
Dolandırıcılık - Swindling	10 822	10 295	525	2	10 284	525	11	-	-	-	-	-	2
Uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti -Productionandcommerce of drugs	1 576	1 492	84	-	1 465	76	27	8	-	-	-	-	-
Uyuşturucu veya uyarıcı madde kullanma, satın alma - Useandpurchase of drugs	1 029	1 001	27	1	999	27	2	-	-	-	-	-	1
Sahtecilik - Forgery	1 593	1 522	70	1	1 516	69	6	1	-	-	-	-	1
Kötü muamele - Badtreatment	66	60	6	-	60	6	-	-	-	-	-	-	-
Zimmet - Embezzlement	65	61	4	-	61	4	-	-	-	-	-	-	-
Rüşvet - Bribery	32	32	-	-	32	-	-	-	-	-	-	-	-
Kaçakçılık - Smuggling	935	928	7	-	924	6	4	1	-	-	-	-	-
Trafik suçları - Trafficcrimes	735	733	1	1	733	1	-	-	1	-	-	-	-
Orman suçları - Forestrycrimes	378	373	5	-	373	4	-	1	-	-	-	-	-
Ateşli silahlar ve bıçaklar ile ilgili suçlar - Crimes related with firearms and knives	2 395	2 375	20	-	2 371	20	4	-	-	-	-	-	-
İcra İflas Kanunu'na muhalefet - Opposition to the Bankruptcy and Enforcement Law	19 872	18 760	1 109	3	18 758	1 109	2	-	-	-	-	-	3
Askeri Ceza Kanunu'na muhalefet -Opposition to the Military Criminal Law	6 582	6 582	-	-	6 582	-	-	-	-	-	-	-	-
Diğer suçlar - Othercrimes	10 073	9 585	486	2	9 576	481	7	5	-	2	-	-	2
Bilinmeyen -Unknown	171	168	3	-	168	3	-	-	-	-	-	-	-
Kaynaklar: Ceza İnfaz Kurumu İstatistikleri 2009-2017													
Sources: PrisonStatistics 2009-2017													
- Bilgi yoktur.													
- Denotesmagnitudenull.													

Yukarıdaki tablodan da görülebileceği üzere, Ceza İnfaz Kurumu İstatistikleri'ne (2009 - 2017) göre 2009 yılı haricinde Türkiye'de ceza infaz kurumuna giren vatansız/uyruksuz hükümlü bulunmamaktadır. Ancak Sadullah Ergin'in yanıtladığı soru önergesinde 2.5.2013 tarihi itibari ile ceza infaz kurumlarında 1066 tutuklu ve 1065 hükümlü yabancı ile uyruğu olmayan 17 tutuklu ve 28 hükümlü vardır. Yine bir soru önergesine Bekir Bozdağ'ın verdiği yanıtta 2009-2013 yılları arasında ceza infaz kurumlarında bulunan yabancı ve hükümlülerin sayısı ile haymatlos (uyruksuz) kişilerin sayıları bulunabilmektedir. Buna göre, ceza infaz kurumlarında 2009'da 95, 2010'da 81, 2011'de 70, 2012'de 54 ve Ekim 2013 itibari ile 49 haymatlos (uyruksuz) kişi vardır. Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğü Dış İlişkiler Daire Başkanlığı'nın 2016 tarihli raporuna¹⁶ göre ceza infaz kurumlarında haymatlos (uyruksuz) 44 kişi bulunmaktadır; denetimli serbestlik tedbiri altında da 44 uyruksuz kişi görünmektedir. 1.4.2015¹⁷ tarihinde ceza infaz kurumlarında 7 haymatlos (uyruksuz) kadın vardır ve kadınların hepsi hükümlüdür. Ocak 2015'te¹⁸ denetim ve takibi yapılan çocuk dosya ve kişi sayısı ise 126 yabancı içinde 4 uyruksuzdur. 18.2.2015¹⁹ tarihinden başka bir veride ise, toplamda 54 yabancı çocuk içerisinde 1 haymatlos (uyruksuz) çocuk vardır, cinsiyeti erkek ve tutukludur. Son olarak, Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğü Denetimli Serbestlik Daire Başkanlığı tarafından paylaşılan verilerde²⁰, Ocak 2018'de 18 yaş ve altı 12.730 içinde 363 yabancı çocuk ve onların içinde de 2 uyruksuz çocuk vardır; ancak bu çocuklara ait cinsiyet, denetim çeşidi vb. ne dair uyruk bazında ayrıştırılmış veri yoktur.

Tüm bu verilerle ilgili belirtilmesi gereken en önemli noktalardan birisi bu kişilerin Vatansız Kişi Kimlik Belgesi sahibi olup olmadıklarının bilinmemesidir. Yukarıda paylaşılan tüm bilgilerde görülebileceği üzere, ilgili verilerde "vatansız kişi" ifadesi geçmemekte bunun yerine haymatlos, uyruksuz, uyruğu/tabiiyeti bilinmeyen gibi ifadeler kullanılmaktadır. İlgili kanun ve yönetmeliklerde genel olarak vatansız veya vatansız kişi kavramlarının kullanılıyor olması, ceza infaz kurumları istatistiklerine haymatlos/uyruksuz/uyruğu bilinmeyen olarak geçen kişilerin vatansız kişilere tanınan haklardan faydalanamamasını ve dolayısıyla hak ihlallerini de beraberinde getirebilir.

16 Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğü Dış İlişkiler Daire Başkanlığı Ar-Ge Bürosu Rapor No: 2016/6, s. 10
http://www.yayin.adalet.gov.tr/dosyalar/diger_yayinlar/cte/04.pdf

17 Ceza Ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğü Ar-Ge Bürosu Ceza İnfaz Kurumlarında Bulunan Kadın Tutuklu Hükümlülerin Koşullarına Dair Rapor, s.71

18 http://www.yayin.adalet.gov.tr/dosyalar/diger_yayinlar/cte/01.pdf, s.56

19 http://www.yayin.adalet.gov.tr/dosyalar/diger_yayinlar/cte/01.pdf

20 https://denge.adalet.gov.tr/CmsFiles/Uploads/OCAK_2018_%20TABLOLAR.pdf

ÖNERİLER

- Türkiye sınırları içerisindeki vatansız kişiler için vatansızlığın belirlenmesi prosedürlerinin açık bir şekilde belirtilmesi ve vatansız kişilerin tespitinin yapılması vatansız kişilere yönelik hak ihlallerinin önlenmesinde, ihtiyaçların belirlenmesi ve ona göre politikalar belirlenmesinde yol gösterici olacaktır.
- Vatansız nüfusa ilişkin nitelikli ve güvenilir veri toplanması için çalışmalar yürütülmesi; tüm ilgili kurum ve paydaşlara yönelik farkındalık ve kapasite artırıcı çalışmaların yapılması vatansız kişilerin karşılaşılabileceği zorlukları azaltmada önemli rol oynayacaktır.
- Vatansızlık çok çeşitli sebeplerden ve hatta doğumda ya da doğumdan sonra da ortaya çıkabildiğinden, vatansız kişilerin ihtiyaçlarıyla ilgili öngörülerde bulunmak her zaman mümkün değildir. Bu sebeple her bir vakanın kendi özel koşullarıyla birlikte düşünülmesi ve ona yönelik çözüm önerilerinin geliştirilmesi önem taşımaktadır.
- Verilerin toplanması hem bilgi eksikliğinden hem de vatansız kişilerin kendi durumlarıyla ilgili de bilgileri olmayabileceğinden (vatansız kişi kimlik belgesi olanlar hariç) özellikle önemli ve gereklidir. Böylelikle yapılacak işlemlerin belirlenmesi de kolaylaşabilecektir. Haklara erişim de daha adaletli bir şekilde sağlanabilecektir.
- Cezanın infazı sonrası (eğer cezaevi girişi vb. varsa) başka bir ülkeye gönderilme durumu olmayacağı için, pozitif ayrımcılık kapsamında entegrasyon için vatansızlara özel uygulamalar geliştirilebilir; çünkü vatansız kişi sınır dışı edilmeyecek ve Türkiye sınırları içinde yaşamaya devam edebilecektir.
- Ceza infaz kurumlarında “haymatlos/uyruksuz” olarak adlandırılan, aslında vatansız kişi tanımı kapsamında değerlendirilmesi gereken kişilere ve ceza infaz sistemi çalışanlarına yönelik prosedürle ilgili bilgilendirme yapılması önemli görünmektedir.
- Haymatlos, uyruksuz, uyruğu bilinmeyen vb. kavramlar yerine vatansız kişi ifadesinin kullanılması, bu durumda olan kişilerin haklara erişiminde önemli rol oynayabilmektedir; bu sebeple kanun, yönetmelik vb. metinlerde ve ilgili verilerde kavramsal dil birliğinin sağlanmasına yönelik çalışmaların yapılmasına ihtiyaç vardır.
- Her ne kadar vatansız kişiler en az yabancılara tanınan kadar haklara sahip olsalar da, bu hakların ne kadarına erişim sağlayabildikleri ne yazık ki bilinmemektedir. Daha da önemlisi vatansızlar yabancılardan farklı olarak herhangi bir diplomatik korumaya sahip değildirler. Bu sebeple özellikle ceza infaz sistemi düşünüldüğünde, vatansız kişilere yönelik farklı dayanışma imkanlarının yaratılması önem kazanmaktadır.
- Vatansız müvekkili olan avukatlar özellikle noterde vekaletname çıkarırken sorun yaşadıklarından ve farklı noterlerin farklı uygulamalarından söz etmektedirler. Bu sorunların ortadan kaldırılması için noterlerle çalışmalar yürütülmesi gerekli görülmektedir.

- Avukat görüşmelerinde ortaya çıkan bir diğer önemli nokta ise vatansız kişilerin zaman zaman ve uzun süreli olarak Geri Gönderme Merkezleri'nde alıkonuldukları ve avukatların gerek hapisanelerde gerekse de Geri Gönderme Merkezleri'nde tutulan müvekkileri vatansız kişilerle yasal görüşme haklarından yararlandırılmakta sorun yaşadıklarıdır. Bu nokta yine vatansız kişiler ve haklarına ilişkin ilgili personelin bilgilendirilmesinin önemini ortaya koymaktadır. Ayrıca yine hapisanelerden tahliye edilen vatansız kişilerin Geri Gönderme Merkezleri'ne gönderildikleri de aktarılanlar arasındadır. Bu sebeple özellikle hapisanelerde vatansız kişilerin haklarına yönelik çalışmalar yapmanın ve haklarıyla ilgili bilgilendirme olanaklarının yaratılmasının önemi ortaya çıkmaktadır.
- Yukarıda paylaşıldığı üzere, sınırlı da olsa elde olan verilerden ceza infaz sistemine dahil olan vatansız çocukların olduğu görülmektedir. Tüm mülteci, sığınmacı, uluslararası koruma ve/veya geçici koruma altındaki ve vatansız çocuklar, Çocuk Koruma Kanunu çerçevesinde Türkiye vatandaşı çocuklarla aynı muameleye tabi olmalı ve eğitim, sağlık vb. her türlü haktan faydalanmalıdırlar. Ancak zaten hapisanede olmaması gereken vatansız çocuklarla ilgili ayrıntılı veriye erişmek mümkün değildir. Dolayısıyla, bu konu özelinde çalışma yapılması ve tüm uygulamaların çocuğun yüksek yararı ilkesi kapsamında gerçekleştirilmesi gerekmektedir.
- Vatansız çocuklara yönelik hizmetler, her bir çocuğun öznel durumu dikkate alınarak, çocuk odaklı, hak temelli ve bütüncül bir şekilde sağlanmalıdır. Ayrıca yine ayırım gözetmeksizin vatansız çocuklara yönelik Çocuk Koruma Kanunu'nda belirtilen Koruyucu ve Destekleyici Tedbirler ile gerek olması haline Acil Korunma Kararı amaca uygun olarak, her bir çocuğun özel durumuna göre sunulmalıdır.

EK 1: BİLGİ EDİNME BAŞVURUSU SORULARI

Temmuz 2018 itibari ile Türkiye cezaevlerinde;

- 1- Kaç tane vatansız kişi vardır?
- 2- Vatansız kişilerin kaç vatan daşlığı kaybettirilmiş veya vatan daşlıktan çıkarılmış eski Türkiye vatan daşısıdır?
- 3- Vatansız kişilerin kaç kadın kaç erkektir? Yaş ve cinsiyete göre dağılımları nasıldır?
- 4- 18 yaş altı vatansız kişi var mıdır? Yaş ve cinsiyete göre dağılımları nasıldır?
- 5- Vatansız LGBTİQ var mıdır? Kaç kişidir?
- 6- Vatansız engelli birey var mıdır? Kaç kişidir? Yaş ve cinsiyete göre dağılımları nasıldır?
- 7- Vatansız kişilerin göz altına alma, yargılama ve cezaevlerindeki işlemleri hangi ulusal ve uluslararası mevzuata/kanuna/yönetmeliklere göre yapılmaktadır?
- 8- Vatansız kişi sayıları yıllara göre nasıl değişmektedir? Yıllara göre yaş ve cinsiyet dağılımı nasıldır?
- 9- Vatansız kişilerin suç türüne göre yaş ve cinsiyet dağılımı nasıldır?
- 10- Vatansız kişilerin verilen cezaya göre yaş ve cinsiyet dağılımı nasıldır?
- 11- Vatansız kişilerin yargılama yapılan kanun ve kanun maddesine göre yaş ve cinsiyet dağılımı nasıldır?
- 12- Kaç tane uyruğu belli olmayan kişi vardır?
- 13- Uyruğu belli olmayan kişilerin kaç kadın kaç erkektir? Yaş ve cinsiyete göre dağılımları nasıldır?
- 14- 18 yaş altı uyruğu belli olmayan kişi var mıdır? Yaş ve cinsiyete göre dağılımları nasıldır?
- 15- Uyruğu belli olmayan LGBTİQ var mıdır? Kaç kişidir?
- 16- Uyruğu belli olmayan engelli birey var mıdır? Kaç kişidir? Yaş ve cinsiyete göre dağılımları nasıldır?
- 17- Uyruğu belli olmayan kişilerin göz altına alma, yargılama ve cezaevlerindeki işlemleri hangi ulusal ve uluslararası mevzuata/kanuna/yönetmeliklere göre yapılmaktadır?
- 18- Uyruğu belli olmayan kişi sayıları yıllara göre nasıl değişmektedir? Yıllara göre yaş ve cinsiyet dağılımı nasıldır?
- 19- Uyruğu belli olmayan kişilerin suç türüne göre yaş ve cinsiyet dağılımı nasıldır?
- 20- Uyruğu belli olmayan kişilerin verilen cezaya göre yaş ve cinsiyet dağılımı nasıldır?

21- Uyuğu belli olmayan kişilerin yargılama yapılan kanun ve kanun maddesine göre yaş ve cinsiyet dağılımı nasıldır?

22- Vatansız/uyruğu belli olmayan kişi ayrımı hangi kriterlere göre nasıl yapılmaktadır? Vatansız kişi ne demektir? Uyuğu bilinmeyen kişi ne demektir?

23- Vatansız veya uyuğu bilinmeyen kişiler "adli yardım" hizmetinden faydalanabilir mi? Varsa, bu hizmetten faydalanan vatansız ve uyuğu bilinmeyen kişi sayısı nedir? Yaşa ve cinsiyete göre dağılımları nasıldır?

24- Vatansız ve uyuğu bilinmeyen kişiler avukatlık hizmetlerinden ne şekilde faydalanmaktadır? Bu kişilere devlet tarafından avukat desteği hizmeti sağlanmakta mıdır?

EK 2: BİLGİ EDİNME BAŞVURUSU CEVABI

T.C.

ADALET BAKANLIĞI

Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğü

Sayı : 10972642-622-01-E.3608/97719 10/07/2018

Konu : CİMER başvurusu

Sayın: Yeşim MUTLU

yesimutlu@gmail.com

4982 sayılı Bilgi Edinme Hakkı Kanunu uyarınca Cumhurbaşkanlığı İletişim Merkezine (CİMER) yapmış olduğunuz 04/07/2018 tarihli ve 1801144293 sayılı başvurunuz Genel Müdürlüğümüz tarafından incelenmiş olup; söz konusu başvurunuza ait cevap aşağıda sunulmuştur.

Söz konusu başvuruda talep edilen soruya ilişkin olarak; “İstenilecek bilgi ve belgenin niteliği” başlıklı 7 nci maddesinin ikinci fıkrasında ; “Kurum ve kuruluşlar, ayrı veya özel bir çalışma, araştırma, inceleme ya da analiz neticesinde oluşturulabilecek türden bir bilgi veya belge için yapılacak başvurulara olumsuz cevap verebilirler .” hükmü yer almaktadır. İlgili madde uyarınca talebinize olumlu cevap verilememiştir.

Bilgilerinize rica ederim.

Sinan ÇULLU

Bakan a.

Tetkik Hâkimi

Ceza İnfaz Sisteminde Sivil Toplum Derneği / Türkiye Hapishane Çalışmaları Merkezi
Katip Mustafa Çelebi Mh. Billurcu Sk. No 5/2 Pk: 34433 Beyođlu / İstanbul
Tel / Fax : +90 212 293 69 82 e-mail: info@tcps.org.tr